

ВІДГУК

на дисертаційну роботу Підмогильного Сергія Сергійовича
на тему «Трансформаційні механізми зміцнення економічної безпеки
підприємницької діяльності», подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертації. Вибрана тема дисертаційного дослідження є надзвичайно актуальною, виходячи сучасних глобальних та внутрішніх викликів, які постійно змінюють економічне середовище підприємницької діяльності. Необхідність в постійному вдосконаленні наявних механізмів безпеки та розробленні нових механізмів її зміцнення підсилюється сучасними умовами воєнного стану та подальшою потребою відбудови економіки України у післявоєнний період. Тож запропоновані в дисертаційній роботі Підмогильного С.С. сучасні трансформаційні механізми розглядаються як ключовий інструмент зміцнення економічної безпеки, що підтверджує актуальність вибраної теми та сприяють підвищенню стійкості бізнесу. А запропоновані науково-методичні підходи дозволять сучасним підприємцям ефективно протистояти сучасним викликам.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни. Усі основні наукові результати, викладені у дисертаційній роботі, отримані автором особисто та характеризуються науковою новизною й практичною значущістю. Вони є оригінальним внеском дисертанта у відповідну галузь знань. Доцільно виокремити пункти наукової новизни, які заслуговують особливої уваги, зокрема:

удосконалено зміст і взаємозв'язок категорій «виклик», «ризик», «загроза» і «небезпека», де авторське доопрацювання полягає у створенні структурованої ієрархії цих понять на основі причинно-наслідкових залежностей і рівнів їх прояву, що дозволяє по-новому систематизувати дефініції та адаптувати управлінські рішення відповідно до стадій розвитку загроз;

уточнено концепцію трансформаційного механізму зміцнення економічної безпеки підприємництва, представивши його як цілісний комплекс інтегрованих принципів, методів та інструментів управління, який враховує багатовекторність загроз та дозволяє суттєво підвищити адаптивність

суб'єктів підприємництва до зовнішніх змін і забезпечити їх стійкий розвиток;
удосконалено методичний підхід до оцінювання дифузії трансформаційних змін за допомогою моделі Басса, що дало змогу кількісно оцінювати реакцію підприємницьких структур на зовнішні загрози, визначати критичні точки трансформації та типові моделі поведінки бізнес-суб'єктів, відкриваючи новий ракурс у прогнозуванні наслідків змін;

вдосконалено модель оцінювання потенціалу економічної безпеки підприємницької діяльності шляхом формування інтеграційної моделі, що поєднує стимулятори й дестимулятори розвитку та дає змогу всебічно визначати рівень захищеності підприємства, його інноваційні, фінансові й операційні можливості, а також здатність протистояти загрозам;

дістало подальшого розвитку визначення поняття «економічна безпека підприємницької діяльності», яке автор інтерпретував як багатовимірну динамічну систему захисту, адаптації та розвитку суб'єктів підприємництва, здатну забезпечувати раціональне використання їхнього ресурсного потенціалу, передбачати стратегічні траєкторії функціонування, своєчасно нейтралізувати й оперативно нівелювати загрози зовнішнього та внутрішнього середовищ, підтримуючи фінансову стійкість, конкурентоспроможність та довгострокове економічне зростання;

розвинуто механізм зміцнення економічної безпеки підприємництва шляхом включення складників інтелектуального моніторингу, сценарного та предикативного планування і гнучкого стратегічного управління, що дозволило сформувати проактивну систему реагування на загрози в режимі реального часу та створити основу для оперативного коригування управлінських стратегій в умовах невизначеності;

отримав подальшого розвитку методичний підхід до ідентифікації загроз на основі статистичного аналізу їх динаміки, новизна якого полягає у поєднанні кількісних інструментів з експертним оцінюванням, що підвищило точність прогнозування макроекономічних ризиків для економічної безпеки суб'єкта та забезпечило кращу узгодженість аналітичних методів з управлінськими потребами;

дістав подальшого розвитку процес формування сценарної матриці «ризиків – стан потенціалу економічної безпеки», яка як елемент

трансформаційного механізму зміцнення економічної безпеки підприємництва дає змогу оцінювати ймовірність виникнення ризиків, розподіляти їх за критичністю впливу, визначати спроможність суб'єкта нейтралізувати їх наслідки та підвищувати ефективність стратегічного управління в умовах економічної нестабільності.

Достовірність одержаних в дисертаційному дослідженні результатів підтверджуються змістовним опрацюванням значного масиву теоретичного, методологічного та методичного матеріалу. Залучення здобувачем великої кількості наукових джерел дозволяє здійснити порівняння різних поглядів на явище, що досліджується, і на основі цього підтвердити достовірність теоретичних розробок автора.

Резюмуючи вище наведене, слід можна констатувати, поставлене наукове завдання дисертаційного дослідження виконано повністю, а здобувач Підмогильний С.С. повною мірою опанував методологію наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності. Дисертаційна робота Підмогильного С.С. логічно вибудована за змістом, є завершеним науковим дослідженням, яке дотримується принципів академічної доброчесності. За своїм змістом дисертація повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 051 «Економіка», та напрямкам досліджень відповідно до освітньої програми.

Дисертація є завершеною науковою працею, результатом самостійних досліджень і свідчить про наявність особистого внеску здобувача у науковий напрям «Соціальні та поведінкові науки».

Використані ідеї, результати та тексти інших авторів в дисертаційній роботі Підмогильного С.С. мають належні посилання на джерела їх походження, що дає можливість зробити висновок щодо дотримання принципів академічної доброчесності.

Мова та стиль викладення результатів. Мова та стиль викладення результатів дисертаційної роботи характеризується логічною послідовністю, доступністю викладення, стилем мовлення, використанням загальноприйнятої термінології та економіко-математичних характеристики

й метрик.

Структура роботи. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків. Загальний обсяг дисертації 388 сторінок.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, описано його зв'язок із науковими програмами, інформаційну базу та методи, подано наукову новизну й практичне значення результатів, а також наведено дані про апробацію, публікації та структуру дисертації.

У першому розділі сформовано теоретичний фундамент дослідження: визначено сучасні тенденції зміцнення економічної безпеки підприємництва, досліджено вплив загроз і трансформаційних процесів на стан безпеки суб'єктів господарювання, а також обґрунтовано концепцію формування трансформаційного механізму зміцнення економічної безпеки з позицій системності, адаптивності та стратегічної орієнтації.

Другий розділ присвячений емпіричному та методичному обґрунтуванню дослідження: ідентифіковано чинники, що зумовлюють трансформацію механізмів економічної безпеки, здійснено оцінювання дифузії трансформацій за допомогою моделі Басса та інших аналітичних інструментів, а також розроблено власний трансформаційний механізм зміцнення економічної безпеки підприємницької діяльності.

У третьому розділі обґрунтовано практичні аспекти впровадження розробленого механізму: визначено інформаційне забезпечення процесу імплементації, досліджено ключові детермінанти застосування трансформаційних механізмів у діяльності підприємств, а також проведено оцінювання ефективності їх імплементації з позицій підвищення стійкості й адаптивності економічної безпеки.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи. Наукові результати дисертації висвітлені у 18 наукових публікаціях здобувача, серед яких: 4 статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до

переліку наукових фахових видань України; 4 – статті у зарубіжних наукових виданнях (в тому числі 1 – проіндексована у науково-метричній базі Web of Science), з них – 3 розділи в колективних монографіях, 7 – у матеріалах наукових конференцій. Наукові результати, отримані в дослідженні, доповідалися, обговорювалися і були схвалені більше ніж на десяти науково-практичних конференціях.

Наукові публікації здобувача відповідають принципам академічної доброчесності та повністю висвітлюють результати, описані в дисертаційній роботі.

Але, незважаючи на загальну позитивну оцінку, слід висловити такі *недоліки та зауваження до дисертаційної роботи*:

1) У роботі запропоновано нестандартне застосування моделі Басса для аналізу «негативної дифузії» – згортання підприємницької активності (закриття ФОП) у відповідь на регуляторні зміни. Отримані параметри моделі ($p=0,52$ – коефіцієнт індивідуальної ініціативності, $q=0,04$ – коефіцієнт наслідування) свідчать про переважно індивідуальний характер прийняття рішень. Це високе значення коефіцієнта « p » та вкрай низьке « q » піддає перегляду доцільність застосування саме моделі дифузії, яка традиційно описує процеси, що значною мірою залежать від соціального наслідування. Рекомендується надати більш розгорнуте теоретико-методичне обґрунтування, чому дана ситуація з високим раціональним індивідуальним відгуком має інтерпретуватися як «дифузійний процес», або ж розглянути альтернативні моделі, які б точніше відображали реакцію на зовнішні (регуляторні) шоки.

2) У методичному підході до ідентифікації загроз застосовано індекс експоненційної середньої відхилень для порівняння динаміки показників з потенціалом економічної безпеки. Вказано, що вибір оптимального параметра згладжування має бути проведений виключно концептуально. З огляду на те, що цей параметр критично впливає на результати аналізу динамічних рядів, а отже, і на виявлення проциклічних / ациклічних індикаторів, для забезпечення наукової достовірності доцільно представити додаткове обґрунтування (наприклад, чутливість моделі до різних значень « α » або порівняння з іншими методами оптимізації), яке б посилювало довіру

до вибору цього ключового параметра.

3) Практичним інструментом, що запропонований в дисертаційній роботі є сценарна матриця «ризиків – стан потенціалу економічної безпеки». Оцінка ймовірності та впливу ризиків (особливо військових, корупційних, демографічних) ґрунтується на консенсус-прогнозах та експертних дослідженнях. Зважаючи на високий рівень невизначеності в сучасних умовах, для підвищення обґрунтованості рекомендацій, що випливають із цієї матриці, необхідно більш детально описати процедуру збору та агрегування експертної інформації (наприклад, застосування методу Дельфі або інших методів обробки експертних оцінок), а також критерії відбору експертів.

4) У роботі значна увага приділяється когнітивним умовам трансформації, таким як «розуміння», «інтуїція», «передчуття», «здогадки», що є складовою знань. Проте такі суб'єктивні категорії мають бути інтегровані в аналітико-методичний базис, який ґрунтується на жорстких кількісних методах, таких як економіко-математичне моделювання, наприклад модель потенціалу економічної безпеки. Ця суттєва методологічна дихотомія не отримує достатнього інструментального пояснення, за винятком загальних тверджень про концептуальне моделювання.

5) У роботі представлена надзвичайно деталізована систематизація загроз та небезпек, що впливають на підприємницьку діяльність, яка включає класифікацію за 18 параметрами (зміст, динаміка, швидкість, матеріальність, наслідки тощо). Попри ґрунтовність цієї класифікації, її великий обсяг (що займає значну частину тексту розділу 1.2) може ускладнити практичне застосування в режимі модульного інтелектуального моніторингу, який вимагає швидкої та автоматизованої ідентифікації.

6) Для оцінки ефективності запропонованих заходів використовується «індекс віддачі». Його розрахунок для «Сігма Софтвеа» дав надзвичайно низьке позитивне значення (0,000005), що вказує на зростання потенціалу лише на 0,000005 одиниць на кожен вкладений тисячу гривень. Хоча висновок стверджує, що позитивний ефект є доцільним і ефективним, така кількісна оцінка вимагає додаткового якісного обґрунтування того, чому настільки мізерна віддача (з фінансової точки зору) вважається успішною для

трансформаційного механізму.

Попри висловлені зауваження, вони мають дискусійний характер і в цілому суттєво не знижують позитивної оцінки дисертаційного дослідження, не зменшують загальну наукову новизну і практичну значущість результатів.

Висновок про дисертаційну роботу. Детальний аналіз всіх положень наукової новизни, висновків і рекомендацій дисертації дозволяє зазначити, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Підмогильного Сергія Сергійовича на тему «Трансформаційні механізми зміцнення економічної безпеки підприємницької діяльності» виконана на достатньому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності, є закінченим науковим дослідженням. Сукупність отриманих теоретичних та практичних результатів мають істотне значення для галузі знань «Соціальні і поведінкові науки».

Таким чином, дисертаційна робота Підмогильного С.С. за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 6 – 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. А здобувач Підмогильний Сергій Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

доцент кафедри публічного
управління, менеджменту та
маркетингу Східноукраїнського
національного університету ім. В. Даля,
кандидат економічних наук, доцент

Лариса ХРИСТЕНКО.